

Interdisciplinarni pristup čitanju

TEMA
BROJA

Snježana Berak, mag.bibl., viša knjižničarka

Narodna knjižnica "Petar Preradović", Bjelovar

Hrvatsko čitateljsko društvo

snjezana.berak@knjiznica-bjelovar.hr

Interdisciplinarnost ili integrirani pristup podrazumijeva povezivanje dviju ili više znanstvenih disciplina u kojima stručnjaci rade prema zajedničkim ciljevima. Interdisciplinarni programi obično se razvijaju iz uvjerenja kad tradicionalne discipline pojedinačno nisu u mogućnosti riješiti određene ključne probleme. Brojni znanstvenici vjeruju da je ključne probleme čovječanstva moguće riješiti kroz interdisciplinarne pristupe. Interdisciplinarne skupine stvaraju stručnjaci koji su kompetentni u različitim područjima i rade na istom projektu.

Danas se mnogo govori o interdisciplinarnom učenju i poučavanju. To je pristup koji, osim što objedinjuje akademske discipline, osnažuje djecu da istražuju različite perspektive i poglede. Zašto je ovaj pristup poučavanju učinkovitiji? Budući da

su problemi u stvarnom svijetu složeni i njihova se rješenja često moraju sagledati iz različitih načina razmišljanja, ovaj pristup omogućuje proučavanje jednog predmeta iz više perspektiva. Također omogućuje razmišljanje izvan okvira i predstavlja izazov unaprijed stvorenim predodžbama istražujući ideje i koncepte na više načina. Pomaže shvaćanju da postoji više od jednog načina rješavanja problema, ali proširuje i raspon rješenja koja identificiraju temu.

No, kada govorimo o interdisciplinarnom pristupu čitanju, valja naglasiti kako je ono tek u posljednjih nekoliko desetljeća došlo u fokus suvremenih lingvističkih i psiholingvističkih istraživanja, neuroznanosti i neurolingvistike, psihologije i psiholingvistike i na tim područjima vidljiva su postignuća. Potreba da se zna zašto i

kako djeca i mladi reagiraju na poduku čitanja dovodi nas do toga da je čitanje jezični proces, da motivacija, afektivna domena, može biti jednako važna u učenju čitanja kao i kognitivna domena te da se stvarnost teorije učenja može pronaći u mehanizmima mozga gdje se posreduju informacije i pohranjuju tragovi pamćenja. Sve nas to dovodi do psihologije čitanja i interdisciplinarnog pristupa.

Znamo da je čitanje složena jezična djelatnost koja se na samom početku nadovezuje na spontanu i vođenu jezičnu igru u kojoj najveću ulogu ima naš mozak. Sa čitanjem se djeca uglavnom najprije susreću u obiteljskom okruženju, a njegova uspješnost i učinkovitost, osobito čitanje s razumijevanjem, ovisi o cjelovitom pristupu tijekom obrazovanja. To nas upućuje na konstataciju da čitanje traži interdisciplinarni pristup u kojem se s jedne strane presijecaju spomenute znanstveno utemeljene postavke s praktično provjerenim modelima podučavanja. S druge se pak strane čitanje uklapa u širi društveni kontekst vrijednosti naših današnjih društava. Interdisciplinarnim pristupom osvještavamo ispreplitanje bioloških sastavnica tijekom usvajanja i

razvoja jezika, koje upravo povezujemo procesom ovladavanja čitanja s razumijevanjem, pritom ga pozicionirajući u vezu jezično-komunikacijske kompetencije, što je jedan od osnovnih preduvjeta cjeloživotnog učenja i intelektualnog napretka današnjeg čovjeka. Svakako treba osvijestiti činjenicu da je čitanje s razumijevanjem polazište razumijevanja sebe i svijeta oko sebe. Čitanje je jedna od ključnih aktivnosti nužna za cjelokupan rast i napredak ljudi i ljudske civilizacije. Čitanje nije od presudne važnosti samo u procesu obrazovanja, već ima izuzetno značenje u stjecanju općeg znanja i jedna je od omiljenih aktivnosti koja se prakticira u slobodno vrijeme. Sposobnost uspješnog čitanja presudna je za postizanje akademskog uspjeha. Istraživanja pokazuju da čitanje iz užitka unapređuje empatiju te da omogućava čitatelju da postigne bolje razumijevanje mentalnih stanja drugih ljudi. Jezik je apstraktan sustav znakova koji se ostvaruje jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Slušanjem dijete usvaja intonaciju i izgovor svog materinskoga jezika, potom usvaja govor polazeći od prve riječi i rečenice, te konačno usvajajući čitanje i pisanje svladava svoj

materinski jezik. U procesu usvajanja jezika posebna se važnost pridaje usvajanju rječnika, odnosno leksičkoj kompetenciji. Dijete prvu riječ sa značenjem izgovori oko prve godine te potom bogati svoj rječnik usvajajući nove riječi iz komunikacije sa svojom okolinom, ali na taj proces značajno utječu i mediji te uključivanje djeteta u različite odgojno-obrazovne skupine. Brojna istraživanja pokazuju da se značajno širenje vokabulara, osobito vokabularske raznolikosti, događa kroz čitanje. Od velikog je značaja ono što se djetetu čita te na koji način se čitanje provodi. Rezultati PIRLS-a (The Progress in International Reading Literacy Study, 2010) otkrivaju kako bolje čitalačke kompetencije pokazuju djeca koja su najmanje tri godine bila uključena u vrtićki program. Navedeni rezultati upućuju na važnost čitanja, kako u obitelji, tako i u predškolskim ustanovama. Jednako tako važno je odabrati način čitanja primjeren dobi djece i njihovim interesima. Upravo način čitanja može biti dobra motivacija za slušanje sadržaja onoga što se čita. Dijaloško čitanje oblik je čitanja u kojemu dijete sudjeluje u čitanju i tumačenju pročitanoga tako što ga osoba koja čita, bilo da je odgojitelj ili roditelj, pitanjima potiče na aktivnost. Ovaj oblik čitanja izvrstan je za

djecu predškolske dobi u poticanju njihove leksičke kompetencije, odnosno u širenju njihova vokabulara i poticanju njegove raznolikosti.

Čitateljska kultura podrazumijeva čitanje kao redovitu jezičnu aktivnost, tj. kultiviranje sklonosti i vještina koje čitanje čine primjerenom, redovitom i stalnom aktivnošću. Razvoj čitateljske kulture cjeloživotni je proces. U radu s djecom rane i predškolske dobi valja oblikovati okruženje u kojemu se čitanje cijeni, potiče i aktivno promiče. Čitanje prenosi dijete u druge svjetove, tj. u drugo vrijeme i prostor, pomaže djetetu razvijati spoznajne sposobnosti, poboljšava koncentraciju, širi horizonte, potiče kreativno razmišljanje, stvara podlogu za oblikovanje i usavršavanje umijeća pisanja. Čitanje razvija osjećaj pripadanja i nade, obogaćuje rječnik, potiče maštu, razvija kulturu slušanja, potiče razvoj mozga, društvenosti i emocija. Izražajno je čitanje oblik čitanja naglas u kojemu do izražaja dolaze govorne vrednote određenog jezika: naglasak, stanka, intonacija, jačina, boja glasa, tempo i ritam, emocionalna obojenost sadržaja koji se prenose, dikcija. Stjecanje čitateljske kulture razvojni je proces u kojem sudjeluju

tri važna dionika. To su: dijete kao subjekt vlastitog razvoja, roditelj kao osnovni i najodgovorniji odgajatelj djeteta te knjižnica kao izvanobiteljska institucija koja je u posljednjem desetljeću transformirala svoju ulogu postavši tako važnim čimbenikom u razvoju kulture čitanja djece od najranije dobi. S namjerom da informiraju, promiču i educiraju svoje korisnike, knjižnice su pokrenule brojne programe, a u nekima od njih možemo prepoznati upravo interdisciplinarnan pristup čitanju. Već spomenuto istraživanje PIRLS pokazuje da djeca nakon dobi od deset godina počinju značajno gubiti interes za čitanje u slobodno vrijeme. Razlozi često leže u brojnim školskim i izvanškolskim obvezama, ali i u tome da za čitanje ne mogu pronaći ono što ih zanima – neosporna je činjenica da su odrasli koji brinu o djeci i mladima odgovorni za poticanje njihovih navika čitanja. Ako uzmemo u razmatranje da najvažnija svrha poučavanja čitanja nije postizanje dobre tehnike, pa ni razumijevanje, već čitanje iz ljubavi i znatiželje, doći ćemo do glavnog rezultata uspješnog poučavanja, a to je stvaranje strastvenih čitatelja. Time se ponovno vraćamo na nužnu podršku, pojačana nastojanja i ulaganje dodatnih

napora kako bi mlade motivirali za čitanje osmišljavanjem različitih metoda i programa za poticanje čitanja.

Jedan takav inovativni i interdisciplinarni projekt/program pod nazivom Plesno čitanje priča osmislile su autorica ovoga teksta u suradnji s plesnom umjetnicom Irmom Unušić.[1] Čitanje se povezuje s plesnom umjetnošću. Naime, uz pažljivo odabranu slikovnicu koja odgovara određenim kriterijima (prihvatljiva tema, kvalitetan tekst, kvalitetna ilustracija, vjerodostojni likovi) uključuje se mogućnost plesne interpretacije koja prati tijek priče uz interpretativno čitanje, a pritom obuhvaća književnost, plesnu i likovnu umjetnost. Također se vodila briga o usklađenosti sadržaja s ciljevima Nacionalne Strategije poticanja čitanja u RH, kao i profesionalnost u pripremi izvedbe plesno-umjetničkog dijela programa.

Vrijedi naglasiti da je opći cilj projekta upravo alternativnom metodom čitanja (čitanje uz plesnu interpretaciju) podizati svijest ciljane skupine i dijela javnosti o važnostima ranog upoznavanja djece s knjigom ili slikovnicom u svrhu njihovog

[1] <https://shooma.hr/projekti/plesno-citanje-prica/>

ranog uključivanja u čitalačku kulturu, ali i kulturu suvremene izvedbene umjetnosti. Pojedina izvedba Plesnog čitanja priče sadrži uvodni razgovor kao uvertiru u čitanje, čitanje slikovnice uz plesni pokret, s naglaskom na ritam (ritam riječi prati ritam tijela u pokretu), razgovor s publikom o pročitanoj priči i njihovim doživljajima, provjeru značenja nepoznatih, neobičnih i teže izgovorljivih riječi, kreativnu interdisciplinarnu radionicu koja se naslanja na temu slikovnice, izdvajanje upečatljivih dijelova priče i pretvaranje u plesni pokret. Pritom je moguće i izvođenje ritma u obliku slogova, likovno izražavanje u zajedničkom radu odabranom likovnom tehnikom, što čini cijeli paket interdisciplinarnih pristupa čitanju. Primjenjive metode koje su korištene također idu u prilog interdisciplinarnosti.

Pripovijedanje i čitanje naglas jedne su od najstarijih metoda prenošenja znanja unutar ljudske civilizacije. Ove metode spadaju u domenu metaforičkog učenja kojima se otvara prostor za bolje pamćenje izrečenog sadržaja kod onih koje se educira. Glasno čitanje pomaže djeci povezati ono što vide, čuju i pročitaju, dok glasno čitanje odraslih djeci proširuje dječji

vokabular i proširuje njihovo opće znanje. Ono omogućuje djeci upoznavanje s književnim jezikom koji se znatno razlikuje od svakodnevnog govora, a bolje razumiju i složene rečenične strukture. Glasno čitanje stavlja knjige u središte pažnje te ih predstavlja kao izvore ugodnog, vrijednog i uzbudljivog iskustva.

Nadalje, discipline plesa i pokreta priznate su komplementarne metode u edukaciji i rehabilitaciji koje pozitivno utječu na razvoj i podršku određenih kognitivnih, emocionalnih, socijalnih, motoričkih i senzoričkih sposobnosti kod djece. U ovom projektu ples i pokret dodatno potiču djecu na razvoj mašte kroz medij tijela, nanovo prevodeći izgovorene riječi apstraktnim pokretom, čime dijete ponavlja, ali i čita (pojedinu riječ, skup riječi, rečenica ili emociju) kroz i uz pokret. Na taj način djeca brže uče i akumuliraju riječi iz čitanog sadržaja te ih odmah primjenjuju.

Svaka pojedina slikovnica koja se obrađuje i interpretira u sebi sadrži dijelove vizualne umjetnosti. Također, jednostavnim scenografskim elementima izvedba djecu smješta u novi doživljajni prostor. Vizualna umjetnost i alati vizualnog izražavanja jedni su od primarnih sredstava komunikacije i

izražavanja mlađe djece. Interdisciplinarnim spajanjem vizualne umjetnosti s metodom radionice djecu se dodatno potiče na razvoj mašte, približavajući im sadržaj knjige koji im se čita.

Iz svega navedenog možemo zaključiti kako stvaranje interdisciplinarnih projekata zahtijeva planiranje i koordinaciju. Stručnjaci iz različitih disciplina također mogu raditi zajedno na temeljitijoj

integraciji aktivnosti, ma koliko se u prvim mah to činilo nespojivim. Od djece se očekuje da usvoje interdisciplinarne vještine koje se ne uklapaju samo u jedno određeno područje, kao što je u navedenom slučaju čitanje ili ples. Ovo zamagljuje granice - na dobar način - između jednog konkretnog područja i drugih i vjerujte ciljevi se ostvaruju.

Literatura:

1. Čudina-Obradović, Mira. Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja. Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2014.
2. Peti-Stantić, Anita. Čitanjem do (spo)razumijevanja: od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Ljevak, Zagreb 2019.
3. Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS). 2010.
4. Rosandić, Dragutin. Metodika književnoga odgoja. Školska knjiga, Zagreb, 2005.
5. Visinko, Karol. Čitanje, poučavanje i učenje. Školska knjiga, Zagreb, 2014.